

TAKİBAT HUKUKUNDA SUÇ ve CEZALARIN 6183 SAYILI AMME ALACAKLARININ TAHSİL USULÜ HAKKINDA KANUN KAPSAMINDA İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF OFFENSES AND PENALTIES IN LEGAL PROCEEDINGS IN THE CONTEXT OF PUBLIC DEBT COLLECTION PROCEDURE AND BANKRUPTCY LAW NUMBERED 6183

Selma DEMİRTAŞ AYDOĞAN*

Öz

Kamu ve özel alacakların icra yoluyla takibi sürecinde yer alan aktörlerin bir takım kurallara uyma zorunluluğu bulunmaktadır. Buradaki asıl amaç; kamu ve özel alacakların güvence altına alınması için yapılan işlemlerde borçlunun zor duruma düşürülmemesidir. Kamu ve özel alacaklarının takibinde, süreçte yer alan aktörlerin hangi davranışlarının suç kapsamında sayılacağı, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun ve 2004 sayılı İcra İflas Kanununda ifade edilmiştir. Bu kanunların takibat hukukunda suç ve cezalara ilişkin bazı hükümlerinde de ceza hukukuna çok sayıda atıf yapılmıştır. Haciz yoluyla takip işlemlerinde görev alanların cezaya çarptırılabilimleri açık bir şekilde kanunlarda suç tanımına uygun eylemin bulunmasıyla mümkündür. Bu bakımdan suç kavramı önemli bir kavramdır. Bu çalışmada; takibat hukukunda

ABSTRACT

Some of the actors involved in the following process through the execution of public and private receivables must comply with the rules. The objective in here is not to put the debtor into a difficult position regarding the transactions aiming to guarantee public and private receivables. The acts that will be considered as offence in the following process of public and private receivables are expressed under the 6183 Law on Public Debt Collection Procedure and Bankruptcy Law numbered 2004. Several provisions concerning offence and penalty in the following process law refers to Criminal Law. The ones charged with in the process of attachment can be punished in the existence of suitable action only. In this regard offence is an important concept. In this survey, the issue of offence and penalty in the following process is examined in the context of public receivables.

* Öğr. Grv, Uşak Üniversitesi

M.G.T.: 07.04.2016 / M.K.T.: 21.07.2016

suç ve cezalar konusu amme alacakları açısından incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Suç, Suçun Unsurları, Ceza, 6183 Sayılı Kanun

Keywords: Offence, matters of offence, offences, Law No. 6183

1- GİRİŞ

Gerek kamu alacaklarının, gerek özel alacakların icra yoluyla takibinde, hem haciz takibinde bulunan kamu görevlilerinin hem de borçlu ve borçla alakalı üçüncü kişilerin bu süreçte bir takım kurallara riayet etmesi gerekmektedir. Alacaklar güvence altına alınırken, borçlu kişinin de zor durumda bırakılmaması amaçlanmıştır ve bu şekilde kamu ve özel alacakların takibinde kanunda yazılı kurallara uymayanlar hakkında para ve hapis cezalarının uygulanacağı belirtilmiştir. Burada üzerinde durulması gereken önemli konulardan biri; haciz takip sürecinde hangi durumların varlığının suç teşkil edeceğidir. Bu yüzden suç önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türk Ceza Kanunu'nda (TCK) suç; tipe uygun, hukuka aykırı, kusurlu bir hareket, bir haksızlık olarak tanımlanmıştır. Bir fiilin suç sayılabilmesi için açıkça kanunda suç tanımının olması gerekmektedir. Aksi takdirde suç kapsamına girmeyen fiil veya davranış herhangi bir cezai yaptırım da gerektirmeyecektir.

Çalışmada önce suç kavramı ve unsurlarına, kısaca ceza kavramına değinildikten sonra özel ve kamu alacaklarının haciz yoluyla takibinde süreç içerisinde yer alan kişilerin sorumluluklarına yer verilmiştir. Takibat hukukundaki suç ve cezalara ilişkin hükümlere amme alacakları boyutuyla ele alınmıştır.

2- CEZA HUKUKUNDA SUÇ ve CEZA KAVRAMI

Eski TCK'ya göre suç; tipe uygun, hukuka aykırı, kusurlu bir hareket olarak tanımlanırken, Yeni TCK'ya göre suç, bir haksızlık olarak tanımlanmıştır. Her suç, bir haksızlık teşkil eder; ancak her haksızlık, suç oluşturmaz. Suçu; anlama ve isteme yeteneğine (isnat yeteneği) sahip bir şahsın kusurlu iradesinin yarattığı icrai veya ihmali bir hareketin meydana getirdiği, yasadaki tanıma uygun, hukuka aykırı ve yaptırım olarak bir cezanın veya güvenlik tedbirinin uygulanmasını gerektiren bir fiil olarak tanımlamak da mümkündür. Suçun; öncelikle, kaynağını insanda bulmak anlamında, beşeri bir fiil olduğu söylenebilir. Bu, kaynağını insanın dışında bulan fiillerin, yani tabiat ve hayvan fiillerinin suç oluşturulmaması demektir. İnsanın dışında canlı veya cansız tabiata ait fiiller, ancak insana izafe edilebildikleri takdirde ceza hukukunda hüküm ifade edebilir.¹

Ceza kavramı ise; arapça kökenli bir sözcük olup “gerek iyi gerek kötü olabilen bir karşılık anlamına gelmektedir. Ceza hukukunda ceza; suç karşılığı olarak onu işleyen kimse hakkında uygulanan kanuni bir yaptırım, işlediği bir suç dolayısıyla suçluya çektirilen bir acı ve ızdırıp”, devlet tarafından suçluya çektirilen bir kötülük olarak tanımlanmıştır.²

¹ Fazlı Köksal ve Y. Yavuz Eliş, “Hukuk Sisteminde Suç Ve Unsurları Hukuk Sisteminde Sorumluluk Ve Unsurları”, 2011-Teftiş Kurulu Başkanlığı Eğitim Semineri, s.3, Antalya, 2011.

² Nihat Edizdoğan, Metin Taş, Ali Çelikkaya, “Vergi Ceza ve Yargılama Hukuku”, Ekin Basım Yayın Dağıtım, s.7, Bursa, 2007.

2.1- Suç ve Cezalarda Kanunilik İlkesi

Ceza Kanunu'nun amacı; kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemek olarak düzenlenmiştir.³ Devamında bu amacın gerçekleştirilmesi için ceza sorumluluğunun temel esasları ile suçlar, ceza ve güvenlik tedbirlerinin türlerine yer verilmiştir. Suçta ve cezada kanunilik ilkesi gereği; kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemeyeceği ve güvenlik tedbiri uygulanamayacağı ve kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunamayacağı kanunda açıkça ifade edilmiştir.⁴ Bir fiilin suç sayılabilmesi için açıkça kanunda suç tanımının olması gerekmektedir. Bu durum "tipiklik" ya da "suç kalıbına uygunluk" olarak da ifade edilmektedir.

Temel şekliyle, suç ve cezaların kanunla düzenlenmesi olarak tanımlanan suçta ve cezada kanunilik ilkesinin bir anlam ifade ederek istenen sonucu sağlaması bazı hususların gerçekleşmesine bağlıdır. Kanunilik ilkesinin unsurları olarak ifade edilen söz konusu hususlar beş başlık altında toplanabilmektedir:⁵

- **Suçların ve cezaların kanuna dayanması:** Suçta ve cezada kanunilik ilkesinin temeli şüphesiz ki suçların ve cezaların kanunla düzenlenmesi ve ancak bu kanuni düzenlemelere dayanmasıdır. Bu itibarla suç ve ceza yaratma yetkisi yalnızca, yasama yetkisini devredemeyecek olan yasama organındadır.
- **Aleyhte olan ceza hükümlerinin geçmişe etkili olmaması:** Bir eylemin, gerçekleştirilmesinden sonra suç haline getirilmesi suretiyle de keyfi cezalandırmalara karşı güvence olan suçta ve cezada kanunilik ilkesinin bu işlevini failin aleyhinde olan ceza kanunlarının geçmişe etkili olmaması sağlayacaktır. Açıktır ki, aksi kabulde kanunilik ilkesi anlamsız kalacak ve suç olmadığı bilindiğinden "kanunu ihlal etmeyi seçmemiş" kişiler bir eylemi gerçekleştirdikten sonra yürürlüğe giren bir kanun gereğince cezaya çarptırılacaktır.
- **Kıyas yasağı:** Hukuk biliminde kıyas, kanunda boşluk bulunması halinde bu boşluğun en benzer hukuk kuralı bulunarak doldurulmasını ifade eder. Ceza hukukunda kıyas, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 2. maddesinin 3. fıkrasında "*Kanunların suç ve ceza içeren hükümlerinin uygulanmasında kıyas yapılamaz.*" hükmü ile yasaklanmıştır.

Kanun koyucu suç ve ceza içeren hükümlerde kıyas yapılamayacağını söylemekle suç ve ceza içermeyen hükümlerde kıyasa izin vermektedir. Doktrinde hukuka uygunluk nedenleri, isnat yeteneğini kaldıran nedenler ve sınırlı hallerde kusurluluğu kaldıran nedenler bakımından kıyasın mümkün olduğu savunulmaktadır. Ancak TCK'nın 61/10. maddesi gereği cezayı azaltan, değiştiren veya kaldıran diğer nedenlerin kıyas yoluyla genişletilemeyeceği konusunda bir kanaatin olduğu söylenebilir.⁶

³ TCK Md. 1: Ceza Kanununun amacı; kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemektir. Kanunda, bu amacın gerçekleştirilmesi için ceza sorumluluğunun temel esasları ile suçlar, ceza ve güvenlik tedbirlerinin türleri düzenlenmiştir.

⁴ TCK Md. 2: (1) Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. Kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunamaz.

(2) İdarenin düzenleyici işlemleriyle suç ve ceza konulamaz.

(3) Kanunların suç ve ceza içeren hükümlerinin uygulanmasında kıyas yapılamaz. Suç ve ceza içeren hükümler, kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanamaz.

⁵ M. Nedim Bekri, "Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesi ve İlkenin Uluslararası İnsan Hakları Belgeleri İle Uluslararası Ceza Hukuku Uygulamalarındaki Durumu", Adalet Dergisi, Sayı:38, s.60-66, Eylül, 2010.

⁶ Ezgi Aygün Eşitli, (2013) "Suçların Ve Cezaların Kanuniliği İlkesi", TBB Dergisi Sayı:104, s.238, 2013.

- **Suçların ve cezaların belirliliği:** Suç ve cezaların belirliliği kıstası esas itibarıyla TCK'nın "suçta ve cezada kanunilik ilkesi" başlıklı 2. maddesi'nin birinci ve ikinci fıkralarında ifade olunmuştur. İlgili madde uyarınca; kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. Kanunda yazılı cezalardan ve güvenlik tedbirlerinden başka bir ceza ve güvenlik tedbirine hükmolunamaz.⁷
- **Kesin kes kanunilik unsuru:** Modern ceza hukukunda, kanunilik ilkesinin erkler ayrılığı ilkesinden türeyerek salt, yürütmenin sınırlanması anlayışını aştığı ve kanun koyucuya, insan haklarına ve demokratik anayasal haklara aykırı ceza kanunu yapmama sorumluluğunu yüklediği kabul edilmekte ve bu husus kesin kes kanunilik şeklinde ifade edilmektedir.⁸

2.2- Suçta ve Cezada Kusur İlkesi

Ceza hukuku anlamında kusur, bir fiilin isnat yeteneği mevcut bir kimse tarafından bilerek ve isteyerek işlenmesidir. Yani, failin cezalandırılabilmesi için fiili bilerek ve isteyerek yapmış olması gerekir. Bu ilkeden de ancak fiili bizzat işlemiş failin cezalandırılabilmesi ilkesi türetilmiştir. Bu ilke de 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 20. maddesinin 1. fıkrasında yer almaktadır: "*Ceza sorumluluğu şahsîdir. Kimse başkasının fiilinden dolayı sorumlu tutulamaz.*" Bu madde hükmünden de anlaşıldığı üzere, cezaların şahsiliği gereği ceza ancak onu işleyen faile verilmektir.⁹

2.3- Suçun Unsurları

TCK'nın görevi kötüye kullanma başlığını taşıyan ve üç fıkradan oluşan 257. maddesi şöyledir:¹⁰ "(1) Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan haller dışında, görevinin gereklerine aykırı hareket etmek suretiyle, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da kişilere haksız bir menfaat sağlayan kamu görevlisi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan haller dışında, görevinin gereklerini yapmakta ihmal veya gecikme göstererek, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da kişilere haksız bir menfaat sağlayan kamu görevlisi, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (3) İrtikap suçunu oluşturmadığı takdirde, görevinin gereklerine uygun davranması için veya bu nedenle kişilerden kendisine veya bir başkasına çıkar sağlayan kamu görevlisi, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır." Burada maddenin ilk fıkrasında, icrai bir hareketle görevin gereklerine aykırı davranılması; ikinci fıkrasında ihmalî bir hareketle görevin gereklerine aykırı davranılması yaptırım altına alınmıştır. Maddenin üçüncü fıkrasında ise, görevi kötüye kullanmanın, görevin gereklerine uygun davranmak için veya davranması sebebiyle menfaat temin etme şeklinde tezahür eden biçimi cezalandırılmıştır.¹¹

Burada suç tipinin üç farklı unsurundan bahsedilmektedir. Bu unsurları aşağıda kanuni unsur, maddi unsur ve manevi unsur olarak biraz daha ayrıntılı bir şekilde açıklamak mümkündür.

⁷ M. Nedim Bekri, age, s.66.

⁸ Age, s.66.

⁹ TCK, Md.20.

¹⁰ TCK, Md. 257.

¹¹ İlhan Üzülmöz, "Görevi Kötüye Kullanma Suçu (TCK M. 257)", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt, XVI, Sayı. 1, s.192, 2012.

2.3.1- Kanuni Unsur

Kanunilik, eylemin kanunda yazılı tanıma uygun olmasını ifade etmektedir. Bazı yazarlarca kanunilik yerine “Tipiklik” ya da “Suç Kalıbına Uygunluk” kavramları da kullanılmaktadır. Kanunilik ilkesi gereği; bir fiil, kanunda tanımlanmış suç kalıbına uymazsa cezalandırılmaz. Örneğin VUK’un 353. maddesi 4008 sayılı Kanunla değişmeden önce, düzenlenmemesi halinde özel usulsüzlük cezası kesilecek belgeler teker teker sayılmıştı. Bunlar arasında “adisyon fişi” bulunmamaktaydı. Bu nedenle Danıştay, adisyon fişi düzenlememe dolayısıyla verilen cezayı kaldırmıştır.¹²

2.3.2- Maddi Unsur

Suçun maddi unsuru; Kanun’da tanımlanmış suç kalıbına uygun insan eylemidir. Hukukta eylem, hareket ve bu harekete bağlı yani bu hareket nedeniyle ortaya çıkmış olan dış dünyadaki değişikliği ifade eden bir kavramdır.¹³

Kanun’un tanımladığı bir fiilin olması ve ceza verilebilmesi için suçun maddi unsurunda hareket ve neticenin bulunması gerekmektedir. Ceza hukukunda illiyet bağının kurulabilmesi için hareket ve neticenin gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Bu nedenle kaçakçılık suçları açısından suçun maddi unsurunda VUK’un 359. maddesinde belirtilen hareketlerden sadece birisinin yapılmış olması suçun oluşması açısından yeterlidir. Kaçakçılık suçu bu anlamda hareket suçu, tehlike suçu ve şekli suç niteliği taşımakta, ayrıca vergi ziyanının meydana gelmiş olması aranmamaktadır. Suçta belirtilen netice gerçekleşmemiş ise suç tamamlanmamış olur. Bu nedenle bir suçtan bahsedilebilmesi için maddi unsurunun yani illiyet bağının ortaya konulması.¹⁴

Anayasa, 38. maddesinde, ... Kanunun suç saymadığı bir fiilden söz ederken, açıkça fiilsiz suç olmayacağına altı çizilmiştir. TCK’nın 2. maddesinde de kanunun suç saymadığı bir fiilden söz edilmektedir. Buradan hareketle, suçun maddesini, fiilin oluşturduğu söylenebilir. Bugün, fiilsiz suç olmaz kuralı, uygar bir ceza hukukunun, kendisinden vazgeçmesi imkânsız olan bir temel taşıdır. Fiil, genelde, hareket, netice ve bu iki terim arasında neden-sonuç ilişkisini ifade eden nedensellik bağından ibaret bulunmaktadır. Yani bir hareket yoksa ortada, ne bir fiil, ne de bir suç vardır.¹⁵

2.3.3- Manevi Unsur (Kast)

TCK’da suçun oluşması kastın varlığına bağlanmıştır (TCK mad. 21/1). Şayet suçun işlenmesinde kasıt yok ise suçun diğer unsurları tamamlanmış olsa bile ceza uygulanamayacaktır. Suçun oluşması kastın varlığına bağlıdır. Kastın olmaması suçun oluşmasına engeldir. Suçun oluşması için failin bu suçu bilerek ve isteyerek işlemesi gerekmektedir. Çünkü TCK’nın mad. 21/1’de kasıt suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve isteyerek gerçekleştirilmesidir.¹⁶ Hareketin ve ihmalin mutlaka bilinçli ve iradi olmasını gerektiren manevi unsur iki biçimde belirir. Bu ise kast ve taksirdir. Ceza Yasamızın 21. 22. ve 23. maddelerinde kast ve taksirden bahsedilmektedir. Türk Ceza Yasasının; 21’inci madde-

¹² Bekir Baykara, “İdari Vergi Suçunun Unsurları”, Yaklaşım Dergisi, Sayı: 146, Şubat, 2005.

¹³ Bekir Baykara, age, 5

¹⁴ Doğan Şenyüz, “Vergi Ceza Hukuku”, Ekin Kitabevi Yayınları, 8. Baskı, Kastamonu, 2015.

¹⁵ Fazlı Köksal ve Y. Yavuz Elioğlu, age, 4.

¹⁶ Vergi Suç ve Cezaların Türk Ceza Kanunu Çerçevesinde Değerlendirilmesi, <http://www.muhasabenet.net/>, (Erişim Tarihi: 20.02.2016).

sinde “Suçun oluşması kastın varlığına bağlıdır.”, 22’nci maddesinde “taksirle işlenen fiiller, kanunun açıkça belirttiği hallerde cezalandırılır”, 23’üncü maddesinde de “bir fiilin, kastedilenden daha ağır veya başka bir neticenin oluşmasına sebebiyet vermesi halinde, kişinin bundan dolayı sorumlu tutulabilmesi için, bu netice bakımından en azından taksirle hareket etmesi gerekir” hükmü yer almıştır.

Türk Ceza Kanunu’nun 22. maddesinde taksir; “dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesi öngörülmeden gerçekleştirilmesidir” şeklinde tanımlanmıştır. O halde hareketi bilerek ve isteyerek yapan ancak neticeyi istemeyen failin taksir sorumluluğu vardır, denilebilir. Ceza kanunumuzda tanımlanan bir fiili istemeyerek özen yükümlülüğünün ihlali suretiyle gerçekleştiren ve bu yükümlülüklerine aykırı bir şekilde müşahade etmeyen (bilinçsiz taksir) veya böyle bir fiilin gerçekleşmesini muhtemel görmekte beraber neticenin meydana gelmeyeceğine yükümlülüklerine aykırı olarak güven duyan (bilinçli taksir) bir kimse taksirle hareket etmiş sayılır.¹⁷

Yukarıdaki bilgilerden de anlaşılacağı üzere suçun oluşması kasıt ve kusura bağlanmıştır. Suçun manevi unsuru olarak adlandırılan bu unsurların olamaması halinde suçun diğer unsurlarının olmasına bakılmaz ve herhangi bir ceza uygulanmaz.

3- AMME ALACAĞININ TAKİBİNDE GÖREVLİ OLANLARIN SORUMLULUĞU

Hukuk devletinde hukuk kuralları yalnızca bireyleri değil, devleti de bağlamaktadır. Yani, devlet faaliyetlerinin yerine getirilişi ve bireylerle devletin ilişkileri, belirli hukuk kurallarına tabidir. Bunun sonucu olarak hukuk kurallarının çiğnenmesi halinde devletin de sorumluluğu söz konusu olacaktır. Dolayısıyla sorumluluğun muhatabı sadece bireyler değil aynı zamanda devlet de olabilecektir.¹⁸

Devlete ve il özel idarelerine ait vergi ve benzeri mali yükümlülüklerin cebri icra yoluyla tahsil vergi dairesi aracılığıyla yürütülmektedir. Vergi daireleri 6183 sayılı Kanuna göre tahsil dairesidir. Belediyeler ise bu nitelikteki kamu alacaklarına ait cebri takip işlemlerini kendilerine ait gelir şube müdürlükleri aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Amme alacağının tahsilinde görevli olan vergi dairelerinin bu konudaki takdir yetkisini kullanırken hukuka uygun bir şekilde hareket etmesi gerekmektedir. Aksi durumda, hizmetin kötü işlenmesine, geç işlenmesine ya da hiç işlemine sebebiyet verebilmektedir. Bu durumda hizmet kusuru ortaya çıkmakta ve sorumluluk idareye ait olmaktadır. Ancak; hizmet kusurundan dolayı idarenin sorumlu tutulabilmesi için, öncelikle idarenin bir işlem ya da eylemi olması, bundan dolayı bir zarar doğmuş olması ve söz konusu eylem veya işlemle kişilerin zararları arasında bir illiyet bağının olması gerekmektedir.¹⁹

Vergi idaresi bünyesinde çalışan memurların hizmet kusuru olarak nitelendirilen davranışlarının varlığı halinde ise memurların kişisel sorumlulukları bulunmamakta, memurların görevlerin ifasından ayrılmayan nitelikte olan kusurları “hizmet kusuru” olarak nitelendirildiğinden sadece idarenin sorumluluğuna gidilmektedir. Memurların hizmetten ya da görevden ayrılabilen tutum ve davranışları

¹⁷ Tuğsan Yılmaz, Suçun Manevi (Sübjektif) Unsurları, <http://www.tugsanyilmaz.av.tr/ceza-hukuku/sucun-manevi-subjektif-unsurlari>, (Erişim Tarihi: 25 Mart 2016).

¹⁸ Fazlı Köksal ve Y. Yavuz Eliş, age, 29.

¹⁹ Adnan Gerçek, “Vergi Hukuku Alanındaki Takdir Yetkisinin Kullanılmasında İdarenin ve Memurun Sorumluluğu”, Uludağ Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt XXIX, S. 2, s.39, 2010.

olarak ifade edilen “salt kişisel kusur” dan kaynaklanan zararlar varsa, bunların tazmini için adli mahkemelerde doğrudan doğruya memura karşı dava açılabilceği ifade edilmektedir.²⁰

4- 6183 SAYILI AATUHK KAPSAMINDA TAKİBAT HUKUKUNDA YASAKLAR ve CEZALAR

Kamu alacağına ilişkin olarak yapılan takibatta yasak ve cezalar; kanunun uygulanmasında görevli olanlara getirilen yasaklar ve borçlu için getirilen yasaklar şeklinde iki farklı açıdan ele alınmıştır.

4.1- 6183 Sayılı Kanunun Uygulanmasında Görevli Olanlara Getirilen Yasaklar

6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun üçüncü kısmının ikinci bölümünde “Yasaklar ve Cezalar” başlığı altında takibat hukukunda cezalar konusu düzenlenmiştir. Yasağa uymayanların TCK’nın 239. maddesine göre cezalandırılacağı hüküm altına alınmıştır. İlgili Kanun’da yasak ve cezalar konusu; 6183 sayılı Kanunun uygulanmasında görevli olanlara getirilen yasaklar, borçlu için getirilen yasaklar, üçüncü kişiler için getirilen yasaklar şeklinde bir ayrıma tabi tutulmuştur.

4.1.1- Sırrın İfşası

Ticarî sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanmasıyla ilgili olarak TCK md. 239’da; *“Sıfat veya görevi, meslek veya sanatı gereği vakıf olduğu ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgeleri yetkisiz kişilere veren veya ifşa eden kişi, şikayet üzerine, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılır. Bu bilgi veya belgeleri, hukuka aykırı yolla elde eden kişiler tarafından yetkisiz kişilere verilmesi veya ifşa edilmesi halinde de bu fıkraya göre cezaya hükmolunacağı”* ifade edilmiştir. Amme alacaklarının takibinde de yine sırların ifşası ile ilgili olarak; *“Bu Kanunun tatbikinde vazifeli bulunan kimseler, bu vazifeleri dolayısıyla amme borçlusunun ve onunla ilgili kimselerin şahıslarına, mesleklerine, işlerine, muamele ve hesap durumlarına ait öğrendikleri sırlarla, gizli kalması lazım gelen diğer hususları ifşa ettikleri takdirde Türk Ceza Kanununun 239 uncu maddesine göre cezalandırılır.”*²¹ hükmü yer almaktadır. Bu Kanun’un 41’inci maddesine göre amme alacağını tahsil yetkisi verilen kuruluşlara, yapacakları tahsile yönelik bilgilerin verilmesi sırrın ifşası sayılmayacağı ve bu bilgilerin verilmesine ilişkin usul ve esasların Maliye Bakanlığınca belirleneceği de ifade edilmiştir.²²

4.1.2- Artırmalara Katılamayacak ve Artırmalardan Mal Satın Alamayacak Olanlar

Amme alacakların tatbikinde görevli bulunanların, 6183 sayılı Kanun gereğince, paraya çevrilecek malların artırmasına ne kendi adlarına, ne de diğer kimselerin ad ve hesabına iştirak edemeyecekleri ve bu artırmalardan mal satın alamayacakları aynı zaman da bu malları üçüncü şahıslar vasıtasıyla veya üçüncü şahıslara satın aldırıp onlardan beş sene müddetle bile teferruğ suretiyle dahi satın ala-

²⁰ Lütfi Duran, İdare Hukuku Meseleleri, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını No: 230. 1964: aktaran; Adnan Gerçek “Vergi Hukuku Alanındaki Takdir Yetkisinin Kullanılmasında İdarenin ve Memurun Sorumluluğu”, Uludağ Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt XXIX, S. 2, s. 23-50, s.41, 2010.

²¹ 6183. AATUHK, Md.107 – (Değişik birinci fıkra: 23/1/2008-5728/160 md.).

²² 6183. AATUHK, Md.107 (Ek fıkra: 30/7/2003-4962/3 md: Bu Kanun’un 41’inci maddesine göre amme alacağını tahsil yetkisi verilen kuruluşlara, yapacakları tahsile yönelik bilgilerin verilmesi sırrın ifşası sayılmaz. Bu bilgilerin verilmesine ilişkin usul ve esaslar Maliye Bakanlığınca belirlenir.

mayacakları ifade edilmiştir. Bu yasağın bunların eşlerine ve üçüncü dereceye kadar (bu derece dahil) kan ve sıhri hısımları için de geçerli olduğu ifade edilmiştir. Maddenin devamında bu yasağa aykırı olarak yapılan ihalenin feshinin bu Kanun'un 99. maddesine göre, istenilmesi mümkün kılınmıştır.²³

4.1.3- Takdir Muamelelerine ve Kararlara İştirak Edemeyecek Olanlar

Kanun'un 109. maddesinde; kanunun tatbikatında satış komisyonu reis ve azasıyla, bilirkişiler ve yine bu Kanun'un tatbiki münasebetiyle kendilerine intikal edecek hadiselerin karara bağlanmasında itiraz komisyonları reis ve azasının; kendilerine nişanlılarına ve boşanmış olsalar bile eşlerine; kan veya sıhri usul ve füruuna, evlatlığına veya kendisini evlat edinene yahut kan hısımlığında üçüncü (bu derece dahil), sıhri hısımlıkta bu hısımlığı meydana getiren evlenme ortadan kalkmış olsa bile üçüncü (bu derece dahil) dereceye kadar olan civar hısımlarına; kanuni temsilcisi veya vekili bulundukları kimselere, ait işlerin takdir muamelelerine ve bu işler hakkında verilecek kararlara iştirak edemeyecekleri açıkça ifade edilmiştir.²⁴ Bu fiiller nedeniyle ortaya herhangi bir zararın çıkması öngörülmemiştir. "Tarafsızlıklarını engellemiş olması" ifadesi dahi kullanılmamıştır. Maddede yazılı olan takdir işlem ve kararlarına katılmış olmaları yeterlidir. Bu bakımdan takdir muamelelerine iştirak etmek suçu, tehlike suçudur. Maddede yazılı kişiler esasında görevlerini ifa ediyor olmalarına rağmen bu bir hukuka uygunluk teşkil etmeyecektir. Zira Kanun'un açık hükmü gereğince bu kişilere özgü bir yasaklılık söz konusudur. Maddede bu yasağın ihlaliyle ilgili bir cezai yaptırım öngörülmediğinden yasak ihlalinin hukuki sonucu; takdir kararına dayanılarak yapılacak hukuki işlemin, şekil unsurundaki hukuka aykırılık nedeniyle iptali veya satış işleminin feshi olabilecektir.²⁵

4.2- Borçlu İçin Getirilen Yasaklar

6183 sayılı Kanunun 110, 111 ve 112. maddelerinde borçlu için getirilen yasaklar yer almaktadır. Buna göre;

4.2.1- Amme Alacağının Tahsiline Engel Olanlar

Amme alacağının tahsili için hakkında takip muamelelerine başlanan borçlu kısmen veya tamamen tahsile engel olmak veya tahsili zorlaştırmak maksadıyla mallarından bir kısmını veya tamamını,

- 1- Mülkünden çıkararak, telef ederek yahut değerden düşürerek gerçek surette,
- 2- (Değişik: 23/1/2008-5728/162 md.) Gizleyerek, kaçırarak muvazaa yolu ile başkasının uhdesine geçirerek veya aslı olmayan borçlar ikrar ederek yahut alındılar vererek gerçeğe aykırı surette, varlığını yok eder veya azaltır ve geri kalan mallar borcu karşılamaya yetmezse altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı ifade edilmiştir.²⁶

Yukarıda da ifade edildiği gibi çeşitli yollarla amme alacağının tahsiline engel olan ve zorlaştıran borçlular hakkında altı aydan üç yıla kadar hapis cezası verileceği ifade edilmektedir.

²³ 6183. AATUHK, Md.108.

²⁴ 6183. AATUHK, Md.109

²⁵ Hakan Aslaner, Demet Akdeniz "6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Hükümlerinde Yer Alan Suçlarda Maddi Unsurun Varlığı", Sayıştay Dergisi, Sayı: 95, Ekim- Aralık, s.103, 2014.

²⁶ 6183. AATUHK, Md.109.

4.2.2- Gerçeğe Aykırı Bildirimde Bulunanlar

6183 sayılı Kanuna göre; istenen mal bildirimini gerçeğe aykırı surette yapanlarla, yaşayış tarzları mal bildirimine uymayanların üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı ifade edilmiştir.²⁷

4.2.3- Mal Edinme ve Artmalarını Bildirmeyenler

6183 sayılı Kanuna göre, daha önce yapılan mal bildiriminde malı olmadığını gösteren veya borca yetecek kadar mal göstermemiş olan borçlular, sonradan edindikleri malları ve gelirlerindeki artmaları edinme ve artma tarihinden başlayarak 15 gün içinde tahsil dairesine bildirmek zorundadırlar.²⁸ Bu yükümlülüğü yerine getirmeyenler için Kanun'un 112. maddesinde *"Usulü dairesinde mal bildiriminde bulunduktan sonra, edinilen mallarla, her türlü mallarında, kazanç ve gelirlerinde olan artmaları 61 inci madde hükümleri gereğince zamanında bildirmemek suretiyle amme alacağının tahsilini engellemiş veya zorlaştırmış olanlar bir seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılır."* şeklinde bir yaptırım öngörülmüştür.²⁹

4.2.4- İstenecek Bilgileri Vermeyenler

İstenilen bilgileri vermeyenlerle ilgili olarak; *"Kendisine ödeme emri tebliğ olunan ve malı olmadığı yolunda bildirimde bulunan amme borçluları bu bildirim ile birlikte veya bildirim tarihinden itibaren 15 gün içinde: En son kanuni ikametgah ve iş adreslerini; Varsa devamlı mükellefiyetleri bulunan diğer tahsil dairelerini ve amme idarelerini ve bunlardaki hesap ve kayıt numaralarını bildirmek, nüfus kayıt suretini vermek mecburiyetindedirler."*³⁰ denilmektedir. Bu maddenin devamında bu vazifeyi makbul bir özre dayanmadan zamanında yerine getirmeyenlerin elli güne kadar adlî para cezası ile cezalandırılacağı belirtilmiştir.³¹

4.3- Üçüncü Kişiler İçin Getirilen Yasaklar

Kanun'un 113 nolu maddesinde kamu borçlusuna ait ellerinde bulunan malları bildirmeyenlere yönelik olarak; amme borçlusuna ait ellerinde bulundurdıkları malları 55'inci maddenin son fıkrası gereğince yapılan talebe rağmen bildirmeyenlerin altı aya kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı açıkça belirtilmiştir.³²

5- SUÇLARIN TAKİBİ

Suçların takibiyle ilgili olarak; 6183 sayılı Kanunun 115. maddesinde *"110 ila 114 üncü maddelerde yazılı suçlar, alacaklı amme idaresinin o mahaldeki en büyük memurunun ihbarı üzerine Cumhuriyet Savcılığı tarafından takip olunur."* denilmektedir.³³ Yukarıdaki maddede sayılı suçların, tüzel

²⁷ 6183. AATUHK, Md.111– Değişik: 23/1/2008-5728/163 md.).

²⁸ 6183. AATUHK, Md.61.

²⁹ 6183. AATUHK, Md.112.

³⁰ 6183. AATUHK, Md.114.

³¹ 6183. AATUHK, Md.114. (Değişik ikinci fıkra: 23/1/2008-5728/166 md.).

³² 6183. AATUHK, Md.113 -(Değişik:23/1/2008-5728/165 md.).

³³ 6183. AATUHK, Md.115.

kişilerin idare ve muamelelerinin görülmesi sırasında işlenmiş olursa; cezası suçu oluşturan işlemi yapmış olan gerçek kişi hakkında hükmolunacağı belirtilmiştir.³⁴

6- SONUÇ

Kamu ve özel alacakların takibinde süreçte yer alanlara ilişkin suç ve cezalar gerek özel hukukta gerekse kamu hukukunda tanımlanmıştır. Bu kanunların takibat hukukunda suç ve cezalara ilişkin bazı hükümlerinde de ceza hukukuna çok sayıda atıf yapılmıştır. Haciz yoluyla takip işlemlerinde görev alanların ve bu süreç içerisinde yer alan kişilerin cezaya sebep olacak davranışının kanunlarda açıkça suç sayılması gerekmektedir ki bu nedenle burada suç kavramına ve unsurlarına değinmekte önemli bir fayda görülmektedir.

Suç; isnat yeteneğine sahip bir kişinin ihmali sonucu oluşan fiili veya kusurlu bir hareketin meydana getirdiği, yasadaki tanıma uygun, hukuka aykırı ve yaptırım olarak bir cezanın veya güvenlik tedbirinin uygulanmasını gerektiren bir fiildir olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımda suç tipinin; kanuni unsur, maddi unsur ve manevi unsur olmak üzere üç unsurundan bahsedilmektedir. Kanunilik, eylemin kanunda yazılı tanıma uygun olmasını ifade etmektedir. Bazı yazarlarca kanunilik yerine tipiklik de demektedirler. Buna göre; bir fiil, kanunda tanımlanmış suç kalıbına uymazsa cezalandırılmaz.

Suçun maddi unsuru kanunda tanımlanmış suç kalıbına uygun insan eylemidir. Hukukta eylem, hareket ve bu harekete bağlı yani bu hareket nedeniyle ortaya çıkmış olan dış dünyadaki değişikliği, yani sonucu birlikte ifade eden bir kavramdır.³⁵ Suçun manevi unsuru ise; kasıt olarak ifade edilmekte ve TCK'da suçun oluşması kastın varlığına bağlanmıştır (TCK mad. 21/1). Eğer suçun işlenmesinde kasıt mevcut değil ise suçun diğer unsurları tamamlanmış olsa bile ceza uygulanamayacaktır. Kastın olmaması suçun oluşmasına engeldir.

Haciz işleminde görevli olanların yaptıkları işlemler dolayısıyla cezalandırılması kanunda yer alan suç tanımına uygunluk gösteriyorsa bir hüküm ifade edecektir. 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun üçüncü kısmının ikinci bölümünde "Yasaklar ve Cezalar" başlığı altında takibat hukukunda cezalar konusu düzenlenmiştir. Burada yasağa uymayanlarla ilgili olarak bu kişilerin TCK'nın 239. maddesine göre cezalandırılacağı hüküm altına alınmıştır. İlgili kanunda yasak ve cezalar konusu; 6183 sayılı Kanunun uygulanmasında görevli olanlara getirilen yasaklar, borçlu için getirilen yasaklar, üçüncü kişiler için getirilen yasaklar şeklinde bir ayrıma tabi tutulmuştur. Böylece açık bir şekilde hangi eylemlerin suç kapsamında değerlendirilebileceğine işaret edilmiş ve keyfi uygulamaların önüne geçilmeye çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

- Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.6183.pdf>, (Erişim Tarihi: 20 Şubat 2016).
- ASLANER, H., AKDENİZ D. (2014) "6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Hükümlerinde Yer Alan Suçlarda Maddi Unsurun Varlığı", Sayıştay Dergisi, Sayı: 95, Ekim-Aralık, s.91-113.

³⁴ 6183. AATUHK, Md.115: Bu suçlar bir hükmi şahsın idare ve muamelelerini görme sırasında işlenmiş ise ceza, hükmi şahsın ortaklarından, mümessil ve vekillerinden, tasfiye memurlarından idare meclisi reis ve azasından, murakıp ve müfettişlerinden veya müstahdemlerinden muameleyi yapmış olanlar hakkında hükmolunur.(ikinci paragraf).

³⁵ Bekir Baykara, "İdari Vergi Suçunun Unsurları", Yaklaşım Dergisi, Sayı: 146, Şubat, 2005.

- AYGÜN EŞİTLİ, E. (2013) “Suçların Ve Cezaların Kanuniliği İlkesi”, TBB Dergisi Sayı:104.
- BAYKARA, B. (2005) “İdari Vergi Suçunun Unsurları”, Yaklaşım Dergisi, Sayı: 146, Şubat.
- BEKRİ, M. N. (2010) “Suçta Ve Cezada Kanunilik İlkesi ve İlkenin Uluslararası İnsan Hakları Belgeleri İle Uluslararası Ceza Hukuku Uygulamalarındaki Durumu”, Adalet Dergisi, Sayı:38, Eylül.
- Ceza Hukuku Yönünden Suçun Tarifi ve Unsurları, <http://www.genelbilge.com/ceza-hukuku-yonunden-sucun-tarifi-ve-unsurlari.html/>, (Erişim Tarihi: 28.03.2016).
- EDİZDOĞAN, N., Taş M., ÇELİKKAYA A. (2007) “Vergi Ceza ve Yargılama Hukuku”, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.
- GERÇEK, A. (2010) “Vergi Hukuku Alanındaki Takdir Yetkisinin Kullanılmasında İdarenin ve Memurun Sorumluluğu”, Uludağ Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt XXIX, S. 2, s. 23-50.
- KÖKSAL F., ELİŞ, Y. Y. (2011) “Hukuk Sisteminde Suç Ve Unsurları Hukuk Sisteminde Sorumluluk Ve Unsurları”, 2011-Teftiş Kurulu Başkanlığı Eğitim Semineri, Antalya.
- ŞENYÜZ, D. (2015) “Vergi Ceza Hukuku”, Ekin Kitabevi Yayınları, 8. Baskı, Kastamonu.
- ÜZÜLMEZ, İ. (2012) “Görevi Kötüye Kullanma Suçu (TCK M. 257)”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XVI, Y. 2012, Sa. 1.
- Vergi Suç Ve Cezaların Türk Ceza Kanunu Çerçevesinde Değerlendirilmesi, <http://www.muhasabenet.net/>, (Erişim Tarihi: 20.02.2016).
- YILMAZ, T. “Suçun Manevi (Sübjektif) Unsurları”, <http://www.tugsanyilmaz.av.tr/ceza-hukuku/sucun-manevi-subjektif-unsurlari>, (Erişim Tarihi: 25 Mart 2016).